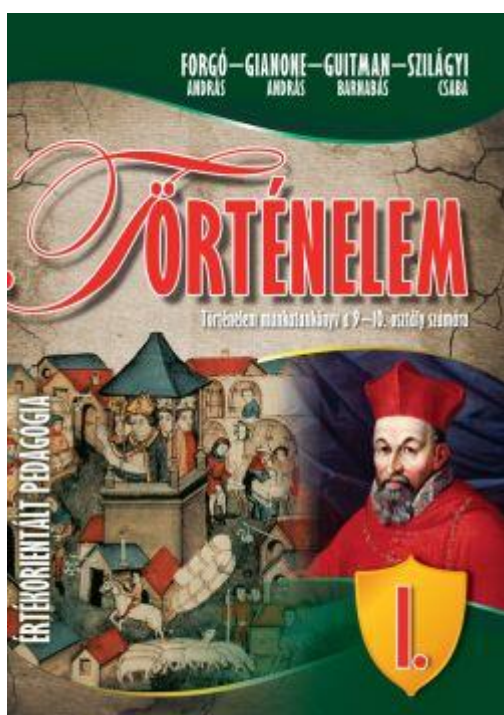

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2014/04/gianone-andras-tortenelem-munkatankonyv-a-9-10-es-a-11-12-osztaly-szamara-05-01-08/>

Gianone András

Történelem munkatankönyv a 9–10. és a 11-12. osztály számára

Az Értékorientált Pedagógia sorozat segédlete a középiskolai történelemoktatáshoz

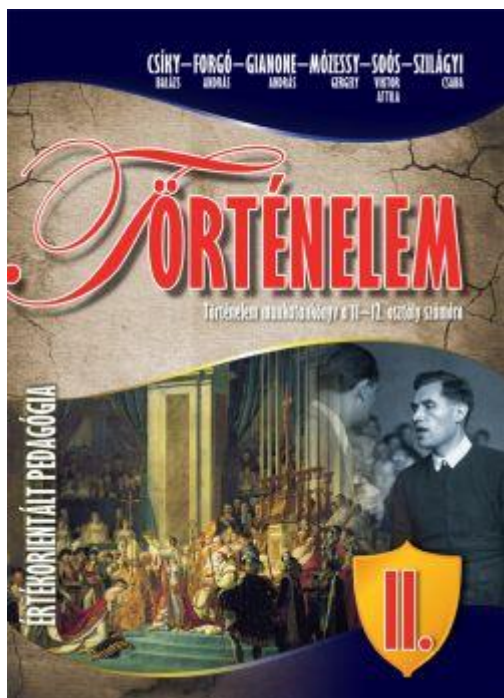
A Szent István Társulat által kiadott *Értékorientált Pedagógia* sorozat célja, hogy a keresztény értékrend megjelenjen a közoktatásban, nemcsak a katolikus iskolákban, hanem más fenntartású intézményekben is. E sorozat keretében 2013 utolsó harmadában két munkatankönyv jelent meg a középiskolai történelemtanításhoz. A 9–10. évfolyamnak szánt első kötet az ókortól a XVIII. század végéig, a 11–12. évfolyam számára íródott második kötet pedig a francia forradalomtól napjainkig terjedő időszakot mutatja be, a köztörténetbe helyezve a kereszténység történelmét – kiemelt, de korántsem kizárólagos figyelmet fordítva a katolikus egyházra.

A szerzők nem átfogó egyháztörténelmet kívántak írni, hanem a hivatalos, minisztérium által is elismert tankönyvekhez készítették két, egyenként 10 leckét tartalmazó segédletet. Céljuk az volt, hogy kiegészítsék, illetve revideálják a tankönyvi

ismereteket, és új szempontokat nyújtsanak a kereszténység története, valamint az európai kultúra és identitás megértéséhez.

Már az első kötetben található olyan témák, amelyek nem szerepelnek a jelenleg használatos történelemkönyvekben, mint például a XV. század végi felfedezésekkel meginduló missziós tevékenység, vagy a török hódoltság utáni időszak egyházi újjáépítése. A második kötetben pedig a francia forradalom egyházüldözését és a keresztényszocializmus kialakulását leszámítva tulajdonképpen minden téma újdonságnak tekinthető a középiskolai történelemoktatásban. Az idén bevezetett tanterveket ismerők számára meglepő lehet, hogy a két kötet korszakhatára a XVIII. század vége. Ennek oka elsősorban az, hogy megírásukkor még nem volt ismert az új tanterv drasztikus „korszakváltása”, ezért a történelem érettségi előírásaihoz alkalmazkodtak a szerzők.

Gianone András: Történelem munkatankönyv a 9–10. és a 11–12. osztály számára
Az Értéorientált Pedagógia sorozat segédlete a középiskolai történelemoktatáshoz

Persze jogosan merülhet föl a kérdés, hogyan lehet a segédletek új témáit a középiskolai történelemoktatásba beilleszteni. Kétségtelen, hogy az új négyosztályos gimnáziumi kerettanterv 9–10-es évfolyamán új témák beillesztése nehezebbé vált, itt elsősorban a kerettantervi témák kiegészítéséhez, új szempontú megközelítéséhez lehet használni. Ugyanakkor a négyosztályos gimnázium 11–12. évfolyamán, illetve a hat- és nyolcosztályos gimnáziumok tantervében végig lehetőség van új témák tanítására. A segédletek által felkínált egyháztörténeti témák feldolgozhatók az egyes témakörök (pl. Európa és a világ a két világháború között stb.) összefoglalása előtt külön leckeként. Ugyanakkor igyekeztünk úgy megírni az egyes leckéket, hogy azok alfejezetei önállóan is megállják a helyüket, és ilyen módon is beilleszthetők legyenek a tananyagba. (A totalitárius diktatúrák és

az egyházak című lecke egyes részeit például külön-külön is fel lehet dolgozni az adott ország történeténél.) A kétkötetes segédlet témái egyébként visszaköszönnek a Katolikus Pedagógiai Szervezési és Továbbképzési Intézet által 2013-ban kidolgoztatott helyi mintatantervben is.

A kötetenként mintegy százoldalas munkatankönyvek leckéi alapvetően két részre oszthatók. A megtanulandó *törzsszöveget* apró betűs magyarázatok és érdekességek, valamint egy-két fogalommagyarázat és számos kép egészíti ki, hogy a diákok számára olvasmányos, informatív és – tanári segítség nélkül is – érthető legyen. Az önálló tanulást segítik a törzsszövegre feltett kérdések, illetve az *adattár*, amelybe a legfontosabb fogalmak, események, személyek és helyszínek kerültek. A második rész a *forrás- és feladattár*, amelyben szöveges dokumentumok mellett képek, ábrák, táblázatok, grafikonok és térképek szerepelnek. Valamennyi forráshoz tartozik két-három kérdés, amelyek a feldolgozást segítik. Ezt a részt összefoglaló, gondolkodtató kérdések és feladatok zárják. Ugyancsak az önálló tanulást segíti, hogy segédlet legvégén megtalálhatók a feladatok megoldásai, valamint egy fogalomtár.

Az *Értéorientált Pedagógia* sorozat webes felülete, a www.tudashalo.com számos kiegészítő anyagot tartalmaz a történelem munkatankönyvekhez is: a kötetben fellelhető képeket, külön feladatokat, keresztrejtvényt, a felhasznált és ajánlott irodalom jegyzékét, javaslatot a tantervbe való beillesztéshez és – ami a történelemoktatásban ma már szinte kuriózum – *tanári kézikönyvet*. Ez utóbbi óravázlatot és kiegészítő információkat is kínál minden leckéhez. A honlapon megtalálható a munkatankönyvek részletes tartalomjegyzéke, és bele is lehet lapozni egy-egy mintaleckébe.

A kötetek megvásárolhatóak a Szent István Társulat könyvesboltjaiban, illetve a Szent István Könyvárúháznál internetes oldalán (<http://szitkonyvek.hu/lista/11>).

TARTALOM

A 9–10. évfolyamnak szánt első kötet tartalma

ELŐSZÓ	5
1. AZ EGYHÁZ A RÓMAI BIRODALOMBAN	6
Palesztina a Kr. e. I. században	6
Jézus Krisztus élete, tanítása	6
Az egyház születése, az ősegyház	6
Az egyház elterjedése	7
A keresztényüldözések	7
A kereszténység államvallás lesz	8
Az egyházszervezet fejlődése	8
Adattár	9
Forrás- és feladattár	10
2. A KERESZTÉNYSÉG A KORA KÖZÉPKORBAN	15
Az újonnan megtért kelta és germán népek kereszténysége	15
A pápaság a Karoling-korban	15
Egyházszakadás Kelet és Nyugat között	16
A nyugati szerzetesség születése	17
Adattár	17
Forrás- és feladattár	18
3. A NYUGATI EGYHÁZ A VIRÁGZÓ ÉS A KÉSŐ KÖZÉPKORBAN	22
A pápaság és a világi hatalmak küzdelme	22
Szerzetesség a virágzó középkorban	23
Oktatás és vallásosság a XI–XV. században	23
Adattár	24
Forrás- és feladattár	24
4. EGYHÁZ AZ ÁRPÁD-KORI MAGYARORSZÁGON	29
Szent István és utódai egyházszervezői tevékenysége	29
A pápaság és hazánk kapcsolata a XII–XIII. században	29
Szerzetesség az Árpád-korban	30
Adattár	31
Forrás- és feladattár	31
5. EGYHÁZ A KÉSŐ KÖZÉPKORI MAGYARORSZÁGON	37
Az egyházi élet alakulása az Árpád-ház kihalása után	37
A pápaság és hazánk kapcsolata a késő középkorban	38
Vallási élet	38
Adattár	39
Forrás- és feladattár	39

6. KERESZTÉNY VILÁGMISSZIÓ, ÚJKORI GLOBALIZÁCIÓ	44
A világmiszió kialakulása	44
Közép- és Dél-Amerika megtérítése	44
Az ázsiai missziók (India, Kína, Japán)	46
Adattár	47
Forrás- és feladattár	47
7. HITÚJÍTÁS-HITSZAKADÁS ÉS FELEKEZETSZERVEZŐDÉS	
EURÓPÁBAN	51
Európa szellemisége 1500 körül	51
Reformációs mozgalmak és felekezetszerveződés	
Európa országaiban	51
A katolikus megújulás	52
Vallásháborúk – vallásbékék	53
Adattár	53
Forrás- és feladattár	54
8. REFORMÁCIÓ ÉS KATOLIKUS MEGÚJULÁS	
A SZÉTSZABDALT MAGYARORSZÁGON	59
Vallási élet Magyarországon a XVI. század elején	59
A reformáció elterjedése és a felekezetek megszerveződése	59
A katolicizmus újjászerveződése és megszilárdulása	60
Adattár	61
Forrás- és feladattár	62
9. FELEKEZETEK ÉS HITÉLET MAGYARORSZÁGON	
A XVIII. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN	67
A Katolikus Egyház helyzete a Magyar Királyságban	
a török kiűzését követő évtizedekben	67
A szerzetesrendek tevékenysége	67
A protestáns felekezetek a XVIII. század első felében	68
Felekezetek és hitélet az Erdélyi Fejedelemségben	69
Felekezeti megoszlás a XVIII. század második felében	69
Adattár.....	70
Forrás- és feladattár.....	70
10. A FELVILÁGOSODÁS ÉS AZ EGYHÁZ EURÓPÁBAN	
ÉS MAGYARORSZÁGON	73
A felvilágosodás és az egyház	73
A jezsuita rend feloszlata	73
A Habsburg Birodalom egyházpolitikája a felvilágosodás korában	74
Mária Terézia reformjai	74
A jozefinizmus	74
Adattár	75
Forrás- és feladattár	76
MEGOLDÁSOK	79
FOGALOMGYŰJTEMÉNY	88

A 11–12. évfolyamnak szánt második kötet tartalma

ELŐSZÓ	5
1. A FRANCIA FORRADALOM ÉS AZ EGYHÁZ	6
A Francia Katolikus Egyház az „ancien régime” idején	6
Az egyház sorsa az alkotmányos monarchia időszakában	6
A köztársaság korának egyházüldözése	7
A kereszténység eltörlésének kísérlete a „forradalmi kormányzat” alatt	7
Napóleon valláspolitikája	7
Adattár	8
Forrás- és feladattár	8
2. EGYHÁZAK MAGYARORSZÁGON A XIX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN	13
Posztjosefinista egyházpolitika	13
Kísérletek a magyar katolicizmus megújítására	13
Az 1848-as forradalom, a szabadságharc és az egyházak	14
Egyházpolitika a neoabszolutizmus időszakában	15
Adattár	16
Forrás- és feladattár	16
3. EGYHÁZ, ÁLLAM ÉS TÁRSADALOM A XIX. SZÁZADBAN	21
A liberalizmus, a nacionalizmus és az egyház	21
Az Egyházi Állam megszűnése	22
Az I. Vatikáni Zsinat	22
Egyház és állam viszonya Európában a század második felében	23
A munkásság helyzete és a Katolikus Egyház	24
Adattár	25
Forrás- és feladattár	25
4. EGYHÁZAK A DUALIZMUS KORÁBAN	30
Felekezeti sokszínűség	30
Egyházpolitikai törvények	30
A Katolikus Néppárt	31
A keresztényszocialista mozgalom	31
Az egyházi élet megújulása	32
Adattár	32
Forrás- és feladattár	33
5. A TOTALITÁRIUS DIKTATÚRÁK ÉS AZ EGYHÁZAK	38
Az ateista Szovjetunió	38
A fasiszta Olaszország és a pápaság	38
A náci Németország és az egyházak	39
XI. Piusz pápa a totalitárius diktatúrákkal szemben	40
Adattár	40
Forrás- és feladattár	40

6. EGYHÁZAK A HORTHY-KORSZAKBAN	45
Trianon következményei	45
Az állam és az egyházak együttműködése	45
Megújulás az egyházakban	46
Az egyházak társadalmi szerepe	47
Adattár	48
Forrás- és feladattár	48
7. A II. VILÁGHÁBORÚ ÉS AZ EGYHÁZAK	52
A II. világháború és XII. Piusz pápa.....	52
A II. világháború és a magyarországi egyházak.....	53
Adattár	54
Forrás- és feladattár	55
8. EGYHÁZÜLDÖZÉS, ÚTKERESÉS	
A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN	60
A szovjet típusú diktatúrák egyházpolitikája	
Közép- és Kelet-Európában	60
A kereszténydemokrácia és szerepe az Európai Unió létrejöttében	61
A szekularizáció erősödése	62
Adattár	62
Forrás- és feladattár	63
9. EGYHÁZAK HAZÁNKBAN A KOMMUNISTA DIKTATÚRA	
IDEJÉN	66
Demokráciából diktatúrába	
– Az egyházak helyzete 1945–1949 között	66
Az ötvenes évek	67
1956	67
Az 1964-es részleges megállapodás és előzményei	68
Egyházak a Kádár-korszakban 1964 után	69
Adattár	69
Forrás- és feladattár	70
10. A KATOLIKUS EGYHÁZ A VÁLTOZÓ VILÁGBAN	75
A II. Vatikáni Zsinat	75
A Katolikus Egyház társadalmi tanítása	75
Az Egyház válasza a modern kor kihívásaira	76
Adattár	77
Forrás- és feladattár	77
MEGOLDÁSOK	83
FOGALOMGYŰJTEMÉNY	95